

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1860>

Citation: Sunay, M. M. (2020). Karantina toplumuna dönüşme süreci ve bu süreçte belediyelerin sosyal desteği: Bursa ili örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1092-1100.

Dr. Öğretim Üyesi Melda Medine SUNAY

Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Bursa / TÜRKİYE,

0000-0003-3210-5942

KARANTİNA TOPLUMUNA DÖNÜŞME SÜRECİ VE BU SÜREÇTE BELEDİYELERİN SOSYAL DESTEĞİ: BURSA İLİ ÖRNEĞİ¹

ÖZET

Aralık 2019'dan bu yana küresel ve yerel gündemi işgal eden COVID-19 enfeksiyonu hem ölüm ve hastalıklara yol açmakta, hem topluma sosyoekonomik yönden zarar vermekte, hem de bireylerde ruhsal anlamda çöküntüye neden olmaktadır. Salgının yavaşlatılması ve sonlandırılabilmesi için bireysel ve toplumsal önlemler, devletin yasa ve yönetmelik alanında yaptığı düzenlemelerle birlikte yürütüldüğünde etkili olacağı düşünülmektedir. Bugüne kadar en etkili olduğu düşünülen önlem karantina uygulamasıdır. Son 50 yılın en büyük sosyal krizi olarak adlandırılan salgın, topluma yeni bir görünüm kazandırmıştır. Çalışmada toplumun bu yeni görünümü "karantina toplumu" olarak adlandırılmıştır.

Bu çalışmada Bursa'nın merkez ilçeleri olarak bilinen, Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçe belediyelerinin salgınla mücadelede üstlendikleri roller, aldıkları inisiyatifler ve topluma karşı yardım ve destekleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Bursa Ticaret ve Sanayi Odasının virüsle mücadelede şirketlere rehberlik edeceği düşünülen işyerlerine ilişkin tedbir ve önerilerine de yer verilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, karantina sürecinde yerel yönetimlerin doğrudan inisiyatif kullandıklarını, salgın nedeniyle kent sakinlerinin sosyal, kültürel, ekonomik ve akademik alanda ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli desteklerde bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karantina toplumu, sosyal izolasyon, sosyal destek, belediye.

THE TRANSFORMATION PROCESS OF SOCIETY TO QUARANTINE AND THE SOCIAL SUPPORT OF THE LOCAL MUNICIPAL AUTHORITIES IN THIS PROCESS: AN EXAMPLE FROM THE PROVINCE OF BURSA

ABSTRACT

The global and local spread of the COVID-19 infection since December 2019 has led to both death and disease, causing socio-economic damage to societies and deteriorations in individual mental health. The management and regulations made by the state in the individual and community precautions taken are thought to be effective to be able to slow down and terminate the pandemic. The preventative measure which is thought to have been most effective to date is quarantine. This disease outbreak, which has been labelled the greatest social crisis of the last 50 years has brought a new appearance to society, which has been called "quarantine society".

The aim of this study was to examine the roles undertaken in the intervention against the epidemic by the Local Council Authorities of Osmangazi, Yıldırım, and Nilüfer in the city of Bursa, the initiatives are taken, and the aid and support are given to society. The evaluation was also made of the precautions and recommendations related to workplaces, prepared by the Ministry of Family, Work and Social Services, and considered by the Bursa Chamber of Commerce and Industry to be of guidance for firms in the intervention against the virus.

The data obtained in the study demonstrated that in the quarantine process direct initiatives were used by the Local Authorities in various support measures to meet the social, cultural, economic and academic needs of the city residents, which emerged because of the epidemic.

Keywords: Quarantine society, social isolation, social support, municipality.

1. GİRİŞ

İlk kez 29 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde tespit edilen ve pandemiye (dünya çapında salgına) yol açan virüs, CoV tipi beta-CoV grubundan "Coronavirus disease-2019" yani "COVID-19" olarak tanımlanmaktadır. Tüm memelileri etkileyebilmektedir. Virüsün yayılmasıyla birlikte bugün dünyada pek çok yerde karantina uygulanmaktadır. İlk karantina uygulaması, 23 Ocak 2020'de Wuhan'da

¹ Bu makalede yer alan veriler 11.05.2020 tarihinde güncellenmiştir

gerçekleşmiştir (Karcıoğlu, 2020: 66). Çin’de salgının ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra (yaklaşık 2 hafta sonra) Türkiye’de Sağlık Bakanlığı bünyesinde bir “Bilim Kurulu” kuruldu. Kurula, gelişmeleri takip edip yöneticilere tavsiyelerde bulunma ve yol gösterme görevi verildi. 2020 yılı Nisan ayı ABD ve Avrupa kıtasındaki verilere göre, kurulun çabalarının Türkiye’deki süreç yönetimi anlamında çok olumlu sonuçlar verdiği görülmüştür.

11.05.2020 itibarıyla dünyada 200 civarı ülkede yaklaşık 4,168,427 doğrulanmış vaka, 285,445 ölü vardır. Bu vakarın 139,771’i, ölü sayılarının ise 3841’i Türkiye’dedir (URL 1). 4 ay içinde vakaların bu sayıya ulaşması CoVID’in tüm dünya için kadar büyük bir tehlike olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü 10.03.2020 tarihinden itibaren, ilk defa 24.04.2020 tarihinde iyileşen hasta sayısı vaka sayısını geçmiştir. Vaka sayısı 3122, iyileşen hasta sayısı 3246 olarak açıklanmıştır. Bu veri salgınla mücadelede alınan tedbirlerin etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Dünyadaki toplam verilere, Türkiye’deki verilere veya her bir ülkedeki verilere bakarak buradan küresel anlamda genel bir değerlendirmede bulunmanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü her bir ülke salgınla mücadelede aynı tavrı takınmamıştır. Örneğin İtalya’da ilk vakaların görüldüğü şehirler karantina altına alınmamış ve bu bölgelerin nereler olduğu resmi olarak halka bildirilmiştir. Bu açıklamanın ardından insanlar vakaların görüldüğü bölgeleri terk ederek ülkenin diğer bölgelerine göç edince salgın ülke geneline yayılmış oldu. Türkiye’de ise ilk vaka görüldüğü andan itibaren vakaların ülkemizde de görülmeye başlandığı bildirildi, vaka sayıları günlük olarak Sağlık Bakanı tarafından açıklandı ve vatandaşlar tedbirli olmaları konusunda uyarıldı. Ancak İtalya’daki benzer durumun ülkemizde yaşanmaması adına, vakaların 81 ilde de görünmesinin ardından illere göre dağılım ilk kez resmi olarak 01.04.2020 tarihinde açıklanmıştır.

Avrupa ülkelerinden Birleşik Krallık önlem almayacaklarını ve halkın bağışıklık kazanmasını sağlayarak virüsle mücadele edeceklerini açıklayıp, salgın önlenemez boyuta geldikten sonra önlem almaya başlamıştır. Yine Avrupa ülkelerinden İsveç, vakaların görülmesine rağmen hiçbir önlem almamış ve almayacağını da defalarca yinelemiştir. İbn-i Haldun’un “coğrafya kaderdir” benzetmesinden yola çıkarak, ülkelerin sıcak coğrafyalarda yer alıp almaması, turistik olup olmaması, karar vericilerin uyguladığı mekanizmaların farklı olması gibi durumlar da salgının yayılım hızı üzerinde doğrudan etkilidir denebilir. Ayrıca, ülkeler bazında karşılaştırma yaptığımızda vaka sayıları ile ölüm oranları arasında doğrusal bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bunda ülkelerin demografik yapılarının ve sağlık durumlarının aynı olmadığı etkili olduğu düşünülmektedir. ABD ve gelişmiş Avrupa ülkeleri gibi yaşlı nüfusun ve obezitenin fazla olduğu ülkelerde ölüm oranlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Ülkelerin bu ve buna benzer durumlar bakımından farklılık göstermesi konunun genel olarak değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Aynı ülke içinde de yerel yönetimlerin, kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör temsilcilerinin, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’nın uygulamaları farklılık arz etmektedir. Araştırmanın sınırlılıkları belirlenirken bu durum göz önünde bulundurulmuştur.

COVID-19 (korona virüs) salgını son 50 yılın en büyük sosyal krizi olarak görülmektedir. Bildiğimiz ve alıştığımız dünyayı ve küresel senaryoları yapı bozumuna uğratmıştır. Rutinine alıştığımız küresel hareketliliği yapı bozumuna uğratan bu “görünmez düşman” gelişmiş sağlık sistemlerinin ileri düzey önlemlerini bile aşmıştır. Bu önlemleri aşıp sosyal hayatın her alanını etkilediği için, medikal boyutunun ötesinde, çok yönlü sosyal boyutları bulunmaktadır. Bu bakımdan yaşanan durumu “sosyal kriz” olarak tanımlamak mümkündür. Hem birincil hem de ikincil ilişkilerdeki iletişim biçimlerini değiştirip, vazgeçilmez sanılan alışkanlıkların kesintiye uğramasına neden olmuştur. Yaşanılan sosyal kriz nedeniyle medikal ve teknik yetersizliğin yanı sıra sosyal yapıların da revize edilme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Salgının sosyal yaşamın tüm bileşenlerini ve bunların fonksiyonlarını etkilemesi nedeniyle, salgının dinamiklerini ve olası sonuçlarını anlamak adına, sosyal yaşamın tüm bileşenlerini birlikte değerlendirmek gerekir. Bilim insanlarının, devletin, kamu kurum ve kuruluşlarının, toplumun ve tek tek bireylerin toplu mücadelesiyle salgının son bulacağı öngörülmektedir.

Bu toplu mücadelede en çok dikkat edilmesi gereken ve etkili olacağı düşünülen nokta sosyal izolasyon olarak görülmektedir. Literatüre bakıldığında sosyal izolasyon kavramının, sağlık bilimleri ve eğitim bilimleri alanlarında sık kullanıldığı, sosyal bilimler alanında ise daha sınırlı bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalara kronolojik sırayla bakıldığında ele alınan konuların şu şekilde olduğu görülmüştür. Geschwender (1968) tutarsızlık, sosyal izolasyon ve bireysel

huzursuzluğu; Reeder ve Reeder (1969) sosyal izolasyon ve yazılı normlara aykırı davranışları; Bachrach (1980) yaşlılardaki çocuksuzluk ve sosyal izolasyon ilişkisini; Siegel (1998) sosyal izolasyonun çocuklukta görülen ilk belirtilerini; Tigges, Browne ve Green (1998) yoksulluğun, ırk, sınıfın, çevrenin ve sosyal kaynakların sosyal izolasyonla ilişkisini; Elliott (1999) düşük seviyede eğitime sahip işgörenler üzerinde sosyal izolasyon, ağlar ve çevre etkisini; Laursen, Bukowski, Aunola ve Nurmi (2007) sosyal izolasyon ve genç çocuklukta karşılaşılan sorunların ilişkisini; Uribe (2007) sosyal izolasyonun sosyal destek ile ilişkisini; Cornwell ve Waite (2009) yetişkinlerdeki sosyal bağlantısızlık, algılanmış izolasyon ve sağlık arasındaki ilişkileri; Karelina ve arkadaşları (2009) sosyal izolasyon ve felç arasındaki ilişkiyi; Cacioppo, Hawkley & Thisted (2010) algılanan sosyal izolasyon, yalnızlık ve depresif belirtilerin ilişkisini; Hawton ve arkadaşları (2011) sosyal izolasyonun sağlık üzerindeki etkilerini ve yaşlıların sağlıklı hayatları ile ilişkisini; Rovai, Baker ve Ponton (2014) ise sosyal destek, güçsüzlük ve kuralsızlık arasındaki karmaşık yapıyı açıklamaya çalışmışlardır.

Sosyal izolasyonu koruma adına evlere kapanan bireyler, ulaşım ve erişim imkânları kısıtlı hale geldiği için dezavantajlı hale gelmişlerdir. Dezavantajlı gruplar her toplumda ve her dönemde farklı gruplardan oluşmaktadır. Örneğin ülkemizde Müslümanlar hiçbir dönemde dezavantajlı grup olarak değerlendirilmezken, dünyanın çeşitli yerlerinde baskı altında zulüm gören Müslümanlar dezavantajlı grup olarak değerlendirilebilir. İçinde bulunduğumuz olağanüstü öngörülemez durum dolayısıyla da toplumun tamamına yakını, imkânlarının kısıtlanmasından dolayı dezavantajlı duruma gelmiştir. Yaş ve sağlık durumu itibarıyla bazı bireylerin sokağa çıkmaları genelgeyle yasaklanmıştır. Toplumda karantina uygulaması devam ederken bu kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanmasıyla dezavantajlı konumları daha da artmış oldu. Bu kararın alınmasında, bilim insanlarının covid-19 salgınının her yaş grubundaki bireyleri etkilemesinin yanı sıra, 65 yaş üstü bireylerin ve kronik rahatsızlığı olan bireylerin rahatsızlığa yakalanma ve tedavilerinin güç olması, 20 yaş altındaki bireylerin ise taşıyıcı olması yönündeki klinik bulgularıdır. Bilim insanları tarafından ortaya konan bu veriler doğrultusunda, İçişleri Bakanlığı'nın 21.03.2020 tarihinde yayınladığı genelgeyle ile 20 yaş altı ve 65 yaş ve üstü vatandaşlar ile bağışıklık sistemi düşük, kronik akciğer hastalığı, astım, KOAH, kalp/damar hastalığı, böbrek, hipertansiyon ve karaciğer hastalığı olanlar ile bağışıklık sistemini bozan ilaçları kullanan vatandaşların 21 Mart 2020 saat 24.00'den sonra ikametlerinden dışarı çıkmaları, açık alanlarda, parklarda dolaşmaları ve toplu ulaşım araçları ile seyahat etmeleri sınırlandırılarak sokağa çıkmaları yasaklanmıştır. İhtiyaç olması halinde özellikle tek başına yaşayan ve ihtiyaçlarını karşılayacak yakını bulunmayan 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşların mağdur olmaması; temel ihtiyaçlarını karşılamak için vali ve kaymakamların başkanlığında 65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulmuştur. Sokağa çıkma yasağının uygulanması ile görülen aksaklıklara binaen ek genelgeyle özel gereksinimli bireylerin sokağa çıkmalarını belirli şartlarda mümkün hale getiren ek genelgeyle yayımlandı. Ek genelgeyle, otizm ağır mental retardasyon, down sendromu gibi tanı konulmuş 'özel gereksinimi' olan çocuk ve gençlerin ebeveyn veya bakıcıları refakatinde, rahatsızlıklarını kanıtlayıcı rapor vb. belgeleri yanında bulundurmaları, enfeksiyon yayılımını engelleyecek uygun şartları yerine getirmek, sosyal mesafe kuralına riayet etmek ve maske kullanmak, el temizliği ve hijyene uymak koşulu ile ikametlerinden çıkmalarına, park ve bahçelerde dolaşmalarına aynı il sınırları içinde araçla seyahat etmelerine izin verildi. Bu sayede hem sosyal izolasyonun korunmasının devamı hem de özel gereksinimli bireylerin mağduriyetlerinin giderilmesi sağlanmış oldu.

Küresel anlamda dünyanın karantina altına alınması bugüne kadar bildik dünya senaryolarını alt üst etmiştir. Karantina altına alınan toplumlar, küreselleşmenin sunduğu avantajlardan vazgeçmek zorunda kalıp, yerel potansiyellerini keşfetmeye yönelmişlerdir. Toplumların sosyal ve kültürel yapıları, günlük rutin alışkanlıkları, ritüelleri gibi daha pek çok bakımdan birbirlerinden farklı olduğu bilinmektedir. Bu farklılık onları karantina toplumuna adapte olma hızı bakımından da birbirinden ayırmaktadır. Örneğin coğrafi konumları ve kültürel özellikleri bakımından zamanlarının çoğunu ev dışında açık mekânlarda geçiren Ortadoğu toplumları ile evde veya ev dışındaki kapalı mekânlarda geçiren İskandinav toplumlarının karantina toplumuna adapte olma hızlarının aynı olmadığı görülmektedir.

2. AMAÇ, YÖNTEM ve SINIRLILIKLAR

Araştırmada literatür taraması, dolaylı gözlem, tarama modeli ve mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada yeni koronavirüs ile ilgili literatür taraması yapılmış ve yeni koronavirüs kaynaklı devletin üst düzey yöneticileri ve uzmanlar tarafından önemle tavsiye edilen zorunda olmadıkça dışarı

çıkılmaması gereğine yönelik olarak yerel yönetimlerin evde kalan vatandaşların sorunlarını tespit edip, bu sorunların giderilmesine yönelik yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırma ile belediyelerin korona virüs nedenli karantina uygulamasına yönelik yaptığı çalışmaların, olası daha sonraki karantina uygulama modeli için örnek çalışma olması amaçlanmaktadır. Araştırma sahası, Osmangazi Belediyesi, Yıldırım Belediyesi ve Nilüfer Belediyesinin yetki alanlarıyla sınırlandırılmıştır.

3. ELDE EDİLEN VERİLER

Belediyeler öncelikli olarak acil durum planı ve risk değerlendirmesi yapıp, karantina süresinde etkin çalışacak olan ekip oluşturdular. Bu ekipler arasında sahada aktif çalışan ve geride planlama yapan grupların görev alanları belirlendi. Acil durumlara göre planlanmış olan önlemler COVID-19 salgınıyla mücadeleye göre güncellendi. Devam etmekte olan hizmet ve faaliyetler çalışanların COVID-19 maruziyetini engelleyecek şekilde düzenlendi. Belediye çalışanları bilgilendirildi.

Yaşanılan süreçte yerel yönetimler ilk olarak tarihleri önceden belirlenmiş olan etkinliklerini iptal ettiler ya da süresiz olarak ertelediler. Bu etkinlikler arasında önceden belirli takvimi olan konser, tören, yarışma, gezi, resmi kutlama, sosyal/sanatsal/sportif müsabakalar, proje, lansman vb. gibi etkinlikler yer almaktadır. Fiziksel anlamda bir aradalığı gerektiren kalabalık gruplar ile icra edilecek olan çeşitli etkinliklerin yanı sıra, az kişiyle ancak mekânsal yer değiştirmeye mümkün olabilecek etkinlikler de ertelendi veya online şekilde yapılması kararlaştırıldı. Erteleme ve iptal kararları toplum üzerinde bir baskı oluşturmakla birlikte, belediyeler bu baskının etkisini azaltabilmek amacıyla çeşitli dijital etkinlikler planlama ve uygulama yoluna gitmişlerdir. Bu süreçte sosyal medya kanallarının kullanımı daha da aktif hale getirilmiştir.

Rekreasyon; terim olarak boş zaman değerlendirme etkinlikleri anlamında kullanılmaktadır. İnsanların boş zamanlarında kendilerini mutlu edip, haz alabilecekleri her türlü uğraşı içine alan faaliyetler bütünüdür. Rekreasyon katılımının hem fiziksel değerleri olumlu yönde etkilediği (Işık, 2018; Carter, Morse, Brock & Struempfer, 2019; Hollar, May ve Colman, 2019; Lawson, Bandy, Kadolph, Le ve Pettersson, 2019; Lee, Heo, Jayaraman ve Dawson, 2019; Gümüşgül ve Aydoğan, 2020) hem de psikolojik değerleri olumlu yönde etkilediği (Üstün, Gümüşgül, Işık, Demirel ve Demirel, 2013; Işık & Demirel, 2018; Serdar, Demirel, Harmandal Demirel ve Donuk, 2018; Akpınar, 2019; Demirel, 2019; Ekinci ve Özdilek, 2019; Gümüşgül & Gümüşgül, 2019; Üstün & Yapıcı, 2019; Gümüşgül ve Aydoğan, 2020) yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya konmuştur. Belediyeler, rekreasyon yöntemini etkin kullanabilmek için online ve dijital alanda sosyal, sportif, sanatsal ve akademik etkinlikler düzenleyerek hizmet vermeye devam etmektedirler. Bu etkinlikler evde geçirilen zamanı verimli hale getirme konusunda bireylere, ailelere ve gruplara fayda sağlamaktadır. Bireylerin evde etkili ve eğlenceli vakit geçirmeleri bir yandan onların evde kalmalarını sağlarken, öte yandan da salgının yayılmaması için önlem teşkil etmektedir. İç İşleri Bakanlığının yayınladığı genelge ile 20 yaş altına da sokağa çıkma yasağının getirilmesiyle birlikte 20 yaş altı nüfusu evde tutabilmek için araştırma alanında belediyeler tarafından ödüllü yarışmalar yapılmakta, masal servisi hizmetleri verilmektedir.

Dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgınına karşı etkin bir mücadele yürüten belediyeler, fiziki çalışmaların yanı sıra sosyal projelerle de vatandaşlara destek olmaya çalışmaktadırlar. Covid-19 ile mücadele kapsamında sosyal izolasyon döneminde tükenmişlikle başa çıkmak ve vatandaşlara psikolojik destek sağlamak amacıyla sosyal paylaşım platformlarından gerçekleştirilen çeşitli söyleşi programları ile vatandaşlardan gelen sorular cevaplanmakta, uzman psikologların hizmet verdiği kurulan psikolojik destek hattı ile vatandaşlara çağrı hizmeti verilmektedir. Bu tür programlar ve çağrı merkezleri ile 'Evde Kal' çağrısının ardından sosyal izolasyon yaşayan bireylerin kaygı düzeylerini dengelemek, bilgi kirliliği kaynaklı endişelerini gidermek, psikolojilerini güçlü tutmak, iletişim becerilerini geliştirmek, karantina altına alınmış bir toplum olmayı dezavantajlı bir durum olmaktan çıkarmak, doğru ve güvenilir haber almak, sosyal yönden bireyleri geliştirmek gibi amaçlar hedeflenmektedir.

Yapılan bilimsel çalışmalar salgınla mücadelede sosyal izolasyonun önemli olduğu yönündedir (Temel ve Ertın, 2020; Uğraş Dikmen, Kına, Özkan ve İlhan, 2020). Sosyal izolasyonu sağlayabilmek adına yapılan çalışmalar arasında, belediyede yapılması gereken pek çok iş ve işlemin, belediyeye gelmeden e-devlet portalı üzerinden yapılmasında ekstra kolaylıklar sağlanmıştır. Beyannamelerin verilmesinin ertelenmesi gibi vergi alanında kolaylıklar da sağlanmıştır. Sağlanan kolaylıklar ve ertelenen ödemeler

neticesinde iş yükü azalan belediye personelinin de mesai saatlerinde esneklik sağlanmıştır. Vatandaşların ve belediye çalışanlarının sosyal izolasyonunu sağlamak adına yapılan hizmetler de sağlık çalışanları da düşünülmüştür. COVID-19 ile mücadele eden sağlık çalışanlarının ailelerinin sağlığı için kendilerine izole mekânlarda konaklama olanağı sunulmuştur.

Araştırma sahasında belediyeler tarafından yapılan sosyal ve psikolojik destekler arasında Vefa Sosyal Destek Grubu aracılığıyla, 65 yaş ve üstü vatandaşların evlerine sıcak yemek götürme ve doğum günlerini kutlama uygulamalarına da rastlanmıştır. Sıcak yemek servisi dışında, ekmek ve erzak desteği hizmetlerinin de belediyeler tarafından verildiği görülmüştür. Sınırlı olan bu yardımlar verilirken 65 yaş ve üstü olma, engelli olma, şehit/gazi yakını olma ve işsiz olma gibi özelliklere öncelik tanındığı görülmüştür.

Bilimsel araştırmalar COVID-19 virüsü ile mücadelede beslenme alışkanlıklarının ve bağışıklık sisteminin önemli ölçüde etkili olduğu yönündedir (Aslan, 2020; Gökçay ve Keskindemirci, 2020). Araştırma alanında belediyelerin salgınla mücadelede ve karantina altındaki vatandaşlara hizmet verme sürecinde bu konuda da çalışma yaptıkları görülmüştür. Konu işe ilgili olarak belediyelerin beslenme uzmanları ile birlikte çalıştıkları ve sosyal medyadan canlı olarak yaptıkları programlara beslenme uzmanlarını davet ettikleri ve talep halinde vatandaşlara konu ile ilgili bire bir destek verdikleri görülmüştür.

Uzmanların salgınla mücadelede hijyen alışkanlığının önemli olduğunu vurgulaması ile belediyelerin park ve bahçe gibi yeşil alanlar ile, cadde ve sokaklarda dezenfeksiyon uygulamalarını arttırdığı, semt pazarlarının girişlerinde ücretsiz maske dağıtımı ve dezenfektan ünitelerinin konulduğu, zabıta denetimlerinin artırıldığı görülmüştür.

İç İşleri Bakanlığı tarafından, karantinanın bazı günlerinde 30 büyükşehir ve Zonguldak ilinde sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Araştırma alanında yoğunluğu önlemek, sosyal izolasyonu sağlamak ve vatandaşların haftalık erzak ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, sokağa çıkma yasağı dolayısıyla semt pazarlarının günleri yeniden düzenlenmiştir.

Tüm bunlar yaşanırken araştırma alanındaki belediyeler sokak hayvanlarını da unutmamış ve sokak hayvanlarının beslenmesi ve tedavi edilmeleri konularında da sorumluluk üstlenmişlerdir. Sokak hayvanları için kentin çeşitli noktalarına yiyecek ve su bırakılmış, hasta/sakat hayvanlar tedavi edilmiştir. Yapılan çalışmada belediyelerin sokak hayvanları ile ilgili yaptığı bu yardımlara araştırma alanında faaliyet gösteren Sanayici ve İş Adamları Derneği (SİAD)'ların da aynı ve nakdi yardımda bulunduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili STK'ların da kayıtsız kalmadığı kendi imkânlarıyla veya belediyelerle birlikte çalışarak sokak hayvanlarına yardımda bulunduğu görülmüştür. Ayrıca belirli yerlerde, sokağ çıkma yasağı kapsamında sokak hayvanlarını besleme yapan dernek ve kuruluşların da izin ile dışarı çıkmalarına izin verilmiştir.

Araştırma alanının sanayi şehri olmasının sağladığı avantaj ile belediye-sanayi işbirliği çerçevesinde maske, eldiven, dezenfektan ve çeşitli koruyucu malzemelerin üretilmeye başlandığı görülmüştür. Bu durum araştırma alanındaki sanayi kuruluşlarının, esnek üretim modeline yatkın olduğu ve krizi fırsata çevirme konusunda etkili olduğu savını da doğrulamaktadır. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından işyerlerine, salgını önlemeye yönelik tedbir ve temizlik ve hijyen konusunda öneriler niteliğinde liste gönderilmiştir. İşgörenlerle yapılan mülakatlarda da işyerlerinde bu önlemlerin alındığı tarafımıza bildirilmiştir. Buna göre işyerlerinde salgının yayılımını önlemek için alınması gereken tedbirler şu şekildedir:

- ❖ Çalışanların işe başlamadan önce temassız ateş ölçerlerle kontrol edilmesi ve ateşi olanların iş yeri hekimine yönlendirilmesi gerekir.
- ❖ İşyeri genelinde çalışanların sosyal mesafesini sağlamak için uygun bir çalışma modeli geliştirilmelidir.
- ❖ Çalışanların hasta olduklarında evde kalmalarını teşvik eden, öksürük ve hapşırma görgü kurallarını içeren ve el hijyeninin önemini anlatan afiş/poster/talimatlar işyerinin girişine ve herkesin görebileceği diğer alanlara asılmalıdır.

❖ Çalışanlara tek kullanımlık mendiller ve biyolojik atıklar için ayrı çöp torbaları sağlanmalı; temizlik personeline çöplerin içeriğine temas edilmeden boşaltılması için gerekli uygulamalar yaptırılmalıdır.

❖ Çalışanlar, işyeri ortamına girmeden ve çalışma sırasında en az 20 saniye boyunca sabun ve suyla ellerini yıkamaları konusunda bilgilendirilmelidir. Su ve sabuna erişim olmadığı takdirde alkol bazlı bir el dezenfektanı kullanarak ellerini sık sık temizlemeleri sağlanmalıdır.

❖ İşyerinde çalışanların kullanımı için yeterli temizlik malzemeleri bulundurulmalıdır. El hijyenini teşvik etmek için dezenfektanlar ortak alanlarda bulundurulmalıdır.

❖ Hassas risk gruplarında bulunan çalışanların mümkünse evde çalışmaları sağlanmalıdır.

❖ Bir çalışanın COVID-19 olduğu tespit edilirse, işverenler diğer çalışanlar için COVID-19'a maruz kalma olasılıkları konusunda bilgilendirme yapmalı ve sağlık kuruluşları ile irtibata geçmelidir.

❖ Çalışanların ruhsal sağlığını korumak adına psikososyal risk etmenleri değerlendirilerek doğru ve etkin bilgilendirme ile tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.

❖ Güncel bilgilerin takibi için güvenilir bilgi kaynakları (Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] vb.) kullanılmalıdır.

❖ Çalışanlara verilecek olan iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri uzaktan eğitim şeklinde, işyeri temizliği ve düzeni, hijyen ve psikososyal risk faktörleri konuları önceliklendirilerek verilmelidir. Eğitimlerde aile ve toplumsal yaşama ilişkin öneriler de yer almalıdır.

Temizlik ve hijyen konusundaki öneriler ise şu şekilde sıralanmıştır:

❖ Sağlık Bakanlığının tavsiyeleri doğrultusunda gerekli ek önlemler alınmalıdır.

❖ İşyerlerinde mümkün olduğunca çalışanların yakın temasta bulunmaları ve ekipman araç, gereçlerin ortak kullanımı önlenmelidir.

❖ Çalışanlar işe başlamadan önce çalışma süresince belirli aralıklarla en az 20 saniye boyunca ellerini su ve sabunla yıkamalıdır.

❖ Yüzeylerin, ekipmanın ve çalışma ortamının diğer öğelerinin rutin olarak temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi dahil olmak üzere düzenli temizlik uygulamaları sürdürülmelidir. Çalışma alanları, lavabo, tuvalet, banyo, merdiven korkulukları, musluk ve yemekhaneler, yatakhaneler, dinlenme alanları, giyinme/soyunma odaları, kapı, turnike gibi ortak kullanım alanlarında hijyen şartlarına uyulmalıdır.

❖ Klavyeler ve diğer cihazlar da düzenli olarak temizlenmelidir. Mümkün olduğunca işçilerin diğer çalışanların telefonlarını, masalarını, ofislerini veya diğer çalışma araçlarını ve ekipmanlarını kullanmaları engellenmelidir.

❖ İşyerlerinde görevli sağlık personeli tarafından çalışanlara uygulamalı etkin el yıkama eğitimleri verilmeli ve hijyen konusunda farkındalıkları artırılmalıdır.

❖ Öksürme ve hapşırma durumlarında ağız ve burun tek kullanımlık mendil ile kapatılmalı, mendil kullanılmayan durumlarda dirseğin iç tarafı kullanılmalıdır. Eller yüz bölgesine temas ettirilmemelidir.

❖ İşyerlerine ziyaretler kısıtlanmalı, acil olmayan ziyaretler ve dışardan alınan hizmetlerden acil olmayanları iptal edilmelidir.

❖ Tüm çalışanların ve işyerini ziyaret eden herkesin el yıkama yerlerine erişimi sağlanmalıdır. El yıkama mümkün değilse, alkol bazlı el dezenfektanı bulundurulmalıdır.

❖ İşveren, işveren vekilleri ve yöneticiler doğru örneği belirlemede önemli bir rol oynadığından çalışanlarına örnek olmalıdırlar.

❖ Servis araçlarının özellikle sık temas edilen yüzeyleri başta olmak üzere temizlik ve hijyeni sık aralıklarla sağlanmalıdır.

- ❖ Servis ve toplu taşıma aracını kullanan çalışanların araç içerisindeki yüzeylere teması mümkün olduğunca azaltılmalıdır.
- ❖ Çalışanların işyerlerine giriş-çıkış kayıtları esnasında kullanılacak yöntemler fiziksel temasta bulunmayacakları şekilde düzenlenmelidir.
- ❖ İşyeri belirli aralıklarla mümkünse doğal yollarla havalandırılmalıdır.
- ❖ Yemekhanelerde uygun termal konfor şartları ve hijyen sağlanmalıdır. Aynı anda yemek yiyen çalışan sayısı (öncelikli olarak kumanya verilmesi, kapalı kapta tek kullanımlık içme suyu sağlanması, mümkün olmaması durumunda çalışanların vardiyalı şekilde yemek yemesi, aynı anda yemek yiyecek çalışanların mesafeli oturabilecek şekilde bir düzen kurulması veya çalışanın her gün aynı masaya oturmasını sağlayacak numaralandırma sistemi vb.) azaltılmalıdır.
- ❖ İş giysileri ve koruyucu ekipmanlar, çalışma alanından ayrılmadan önce çıkarılmalı ve diğer giysilerden ayrı bir yerde muhafaza edilmesi sağlanmalıdır. Kirlenmiş bu giysilerin ve koruyucu ekipmanların virüsten arındırılarak temizliği sağlanmalı, gerektiği hallerde ise imha edilmelidir.

4. SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca hem öngörülemeyen pek çok yeni hastalığın ortaya çıktığı hem de eski hastalıkların yeniden görüldüğü bilinmektedir. Küreselleşmenin hızla yayılması ile insan, hayvan veya eşya gibi pek çok canlı ve cansız varlık hızlı bir şekilde taşınmaya başlamıştır. Bu hızlı taşınma hareketi, bulaşıcı hastalıkların hem eşi görülmemiş bir hızda ve dünya çapında yayılmasına neden olmakta hem de en ileri sağlık sistemleri bile bu duruma zamanında yanıt vermekte zorlanmaktadır. Bu salgınların ivedilikle saptanması ve uygun yanıtların geliştirilmesi, ülkeler arasında etkili bir iletişimi ve işbirliğini gerektiren uluslararası bir duyarlılık konusu olmalıdır. Bu sayede çabuk ve etkin bir şekilde salgının önüne geçilmiş olur. Ulusal düzeyde ise birey-toplum-devlet/yönetim üçlüsünün birlikte hareket etmesinin hem salgının yayılım hızının düşürülmesinde hem de ortaya çıkabilecek pek çok sosyal, kültürel ve ekonomik sıkıntının atlatılmasında etkili olduğu yapılan saha araştırması ile ortaya konmuştur.

Araştırma ile başta sağlık çalışanları olmak üzere kamu çalışanlarının özverili çalışmalarıyla, bilim insanlarının bilimsel/akademik katkılarıyla, siyasetçilerin/yöneticilerin geliştirdiği karar mekanizmalarıyla, tek tek bireylerin ve toplumun tedbir kararlarına uyum göstermeleriyle sürecin seyrinin olumlu yönde değiştirildiği görülmüştür. Küresel toplum tipinden yerel toplum tipine geçişin yaşandığı COVID-19 pandemisi ile yerel/toplumsal değerlerin yeniden gözden geçirilmesinin bundan sonraki öngörülemeyen kriz durumlarına karşı, çözüm önerisi olması açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Toplumsal dayanışmayla yerel anlamda olumlu sonuçlar alınan sorunun, küresel ölçekte de çözülebilmesi için küresel dayanışmanın gerekli olduğuna inanılmaktadır.

Salgının başta toplum sağlığı ile ilgili olmak üzere ekonomik, çevresel, psikolojik, sosyolojik, etik ve kültürel pek çok etkisi bulunmaktadır. Araştırmada salgının sosyolojik boyutu değerlendirirken yaşanan süreç “karantina toplumu” kavramıyla ele alınmıştır. Bunda son yüzyılda toplumların ilk defa bu kadar büyük bir coğrafyada karantina altına alınması etkili olmuştur. Bu kadar büyük bir karantinada ve geniş çaplı sosyal izolasyonda yerel yönetimlerin katkısıyla neler yapılabildiği ele alınmıştır. Bundan sonra yaşanabilecek benzer durumlarda da karantina toplumuna dönüşmenin olası olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için hem bireylere, hem topluma hem de karar mekanizmalarına önemli görevler düştüğü görülmüştür. Yetkililerin talimat ve uyarılarına uymak, tedbirli davranmak, bilinçli olmak, kişisel sağlığa ve bağışıklık sistemini güçlendirmeye yönelik olarak beslenmeye dikkat etmek gibi önemli ayrıntıların salgınlara karşı verilen mücadelede etkili olduğu çalışma ile ortaya konmuştur.

Bu çalışmada 11 Mart 2020 ile 27 Nisan 2020 tarihleri arasında Bursa'nın en büyük üç merkez ilçesi olan Osmangazi Belediyesi, Yıldırım Belediyesi ve Nilüfer Belediyesi tarafından yapılan çalışmalar analiz edilerek salgınla mücadele kapsamında alınan tedbirler ve yapılan uygulamalar değerlendirilmiştir. Çalışmanın bundan sonra ortaya çıkabilecek benzer durumlarla ilgili alınan tedbirlere ve verilen kararlara örnek olması düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

- AKPINAR, A. (2019). Üniversite kampüs yeşil alanı kalitesi ile öğrencilerin stres ve ruh sağlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. 2. *Uluslararası Tarım, Çevre ve Sağlık Kongresi*, 18-19 Ekim 2019, Aydın.
- ASLAN, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19. *Ayrıntı*, 8(85), sayfa noları?.
- BACHRACH, C. (1980). Childlessness and Social Isolation, National Council on Family Relations. *Journal of Marriage and Family*, 42 (3), 627-637.
- CACIOPPO, J., HAWKLEY, L. & THISTED, R. (2010). Perceived Social Isolation Makes Me Sad: 5-Year Cross-Lagged Analyses of Loneliness and Depressive Symptomatology in the Chicago Health, Aging, and Social Relations Study. *Psychology and Aging*, 25 (2), 453-463.
- CARTER, W.M., MORSE, W.C., BROCK, R.W. & STRUEMLER, B. (2019). Improving Physical Activity and Outdoor Recreation in Rural Alabama Through Community Coalitions. *Preventing chronic disease*, (16),1-6.
- CORNWELL, E. & WAITE, L. (2009). Social Disconnectedness, Percived Isolation, and Health among Older Adults. *Journal of Health and Social Behavior*, 50 (1), 31-48.
- DEMİREL, M. (2019). Leisure Involvement and Happiness Levels of Individuals Having Fitness Center Membership. *Journal of Education and Learning*, 8(6), 140-149.
- EKİNCİ, N. E. & ÖZDİLEK, C. (2019). Investigation of University Students' Awareness of Recreational Activities. *International Online Journal of Educational Sciences*, 11(2), 53-66.
- ELLIOTT, J. (1999). Social Isolation and Labor Market Insulation: Network and Neighborhood Effects on Less-Educated Urban Workers. *The Sociological Quarterly*, 40 (2), 199-216.
- GESCHWENDER, J. (1968). Status Inconsistency, Social Isolation, and Individual Unrest. *Social Forces*, 46 (4), 477-483.
- GÖKÇAY, G. & KESKİNDEMİRCİ, G. (2020). Anne Sütü ve Covid-19. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 23 Mart 2020, 1-5. doi: 10.26650/IUITFD.2020.0025.
- GÜMÜŞGÜL, O. & GÜMÜŞGÜL, C. (2019). The Effect of Recreational Sport Participation on Academic Motivation. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 64-73.
- GÜMÜŞGÜL, O. ve AYDOĞAN, R. (2020). Yeni Tıp Koronavirüs-Covid 19 Kaynaklı Evde Geçirilen Boş Zamanların Ev İçi Rekreatif Oyunlar ile Değerlendirilmesi *Spor Eğitim Dergisi*, 4 (1), 107-114.
- HAWTON, A., GREEN, C., DICKENS, A., RICHARDS, S., TAYLOR, R., EDWARDS, R., GREAVES, C. & CAMPBELL, J. (2011). The Impact of Social Isolation on the Health Status and Health-Related Quality of Life of Older People. *Quality of Life Research*, 20 (1), 57-67.
- HOLLAR, D., MAY, K. & COLMAN, A. (2019). *Parks and Recreation: Centers for Eating and Physical Activity Behavior Interventions*. In *Global Perspectives on Childhood Obesity* (pp. 277-285). Academic Press.
- İŞİK, U. (2018). How to Be a Serious Leisure Participant? (A Case Study). *Journal of Education and Training Studies*, 6(9), 146-151.
- İŞİK, U. ve DEMİREL, M. (2018). Turkish Adaptation of Study-Leisure Conflict Scale, Its Validity and Reliability. *European Journal of Education Studies*, 4(3), 31-43.
- KARCIOĞLU, Ö. (2020). What is Coronaviruses, and How Can We Protect Ourselves. *Anka Tıp Dergisi*, 2(1), 66-71.

- KARELINA, K., NORMAN, G., ZHANG, N., MORRIS, J., PENG, H., DeVRIES, C. & GREENOUGH, W. (2009). Social Isolation Alters Neuroinflammatory Response to Stroke. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106 (14), 5895-5900.
- LAURSEN, B., BUKOWSKI, M.W., AUNOLA, K. & NURMI, J. (2007). Friendship Moderates Prospective Associations between Social Isolation and Adjustment Problems in Young Children. *Society for Research in Child Development*, Wiley, 1395-1404.
- LAWSON, L.M., BANDY, M., KADOLPH, A., LE, A. & PETTERSSON, S. (2019). The Descriptive Study of Concerns of Parents of Children with ASD and Factors Related to Obesity. *Therapeutic Recreation Journal*, 53(2), 117-131.
- LEE, K.H., HEO, J., JAYARAMAN, R. & DAWSON, S. (2019). *Proximity to Parks and Natural Areas as an Environmental Determinant to Spatial Disparities in Obesity Prevalence*. *Applied Geography*, 112.
- REEDER, L. & REEDER, S. (1969). Social Isolation and Illegitimacy, National Council on Family Relations. *Journal of Marriage and Family*, 31 (3), 451-461.
- ROVAI, P. A., BAKER, D. J. & PONTON, K. M. (2014). *Social Science Research Design and Statistics: A Practitioner's Guide to Research Methods and IBM SPSS*. USA: Watertree.
- TIGGES, L., BROWNE, I. & GREEN, G. (1998). Social Isolation of the Urban Poor: Race, Class, and Neighborhood Effects on Social Resources. *The Sociological Quarterly*, 39 (1), 53-77.
- SIEGEL, B. (1998). *The World of the Autistic Child: Understanding and Treating Autistic Spectrum Disorder*. UK: Oxford University.
- SERDAR, E., DEMİREL, M., HARMANDAL DEMİREL, D. ve DONUK, B. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Doyum Düzeyleri ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(28), 429-438.
- TEMEL, M. & ERTİN, H. (2020). 1918 Grip Pandemisi Kıssasından COVID-19 Pandemisine Hisseler. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 25 (Supplement 1), 63-78.
- UĞRAŞ DİKMEN, A., KINA, M., ÖZKAN, S. & İLHAN, M. (2020). COVID-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 4, 29-36.
- URIBE, L. (2007). *Social Isolation and Sexual Risk Behavior Among Recently Arrived Male Hispanic Migrants in Durham, North Carolina*. North Carolina-USA: The University of North Carolina at Chapel Hill.
- ÜSTÜN, Ü. D., GÜMÜŞGÜL, O., IŞIK, U., DEMİREL, D. H. ve DEMİREL, M. (2013). A Comparison of Environmental Values: The Effect of Outdoor Recreation. *International Journal of Sport Studies*, 3(10), 1023-1029.
- ÜSTÜN, Ü. D. ve YAPICI, A. (2019). A Comparison of Perceived Social Anxiety among Individual and Team Sports Participant High School Students. *World Journal of Education*, 9(6), 1-6.
- URL 1. <https://news.google.com/covid19/map?hl=tr&gl=TR&ceid=TR:tr> Erişim Tarihi: 11.05.2020